

ROMÂNIA ȘI TRIPLA ÎNȚELEGERE (AUGUST 1913-IUNIE 1914)

Partea I

Conf. univ. dr. Nicu Pohoată,

Facultatea de Arhivistic, Academia de Poliție “Alexandru Ioan Cuza”, București

nicu_pohoata@yahoo.com

Abstract: Romania and the Triple Entente (August 1913 – June 1914)- Part I.

The author researched the orientation of Romania’s external politics regarding the politico-military groups of the Great Powers, the Triple Alliance and the Triple Entente.

The study thoroughly analyzes the beginning of Romania’s external politics reorientation towards the Entente, in the historical context of the degradation of the Romania – Austro-Hungarian Empire relations. Based on an analysis of the diplomatic documents, we present the Romania - France, Romania - Russia and Romania – Great Britain relations during August 1913 – June 1914, between the Treaty of Bucharest and the international crisis that ultimately led to the ignition of the First World War.

The author emphasizes the main factors that contributed to Romania’s detachment from the Central Powers and to its external politics reorientation towards the Entente.

Keywords: *Romania – France relations, Romania – Russia relations, Romania – Great Britain relations, external politics reorientation.*

Deteriorarea relațiilor României cu Austro-Ungaria, determinată de contradicțiile dintre cele două state în problemele balcanice, dar mai ales de politica de deznaționalizare a guvernului maghiar față de românii din Transilvania, a fost însoțită de manifestarea unei stări de spirit ostile față de Dubla Monarhie în cadrul societății românești, fapt care nu putea să nu influențeze viitoarea orientare politică a României. De această situație au căutat să profite din plin Marile Puteri ale Antantei, care de multă vreme doreau desprinderea României din sistemul Triplei Alianțe și apropierea de Tripla Înțelegere. În acest sens, deosebit de active s-au dovedit a fi diplomațiile rusă și franceză.

Încă de la 14 august 1913, Izvolski, fostul ministru de Externe al Rusiei, îi scria lui Sazonov: “*Am considerat ca o capodoperă politică a dumneavoastră că ați separat România de Austria. Acesta a fost visul meu dintotdeauna, pe care însă nu l-am putut îndeplini sau poate nu am fost în stare să-l îndeplinesc*”¹. Pentru acel moment, imediat după semnarea Tratatului de pace de la București, aprecierea sa era prea optimistă, însă este semnificativă pentru relevarea intențiilor Petersburgului față de România după încheierea „crizei balcanice”, care marcase o detașare evidentă a României de alianța cu Austro-Ungaria, chiar dacă aceasta nu a fost încă denunțată formal. Pe de altă parte, respectiva apreciere este semnificativă prin atribuirea unor merite deosebite pe care le-ar fi avut în acest sens Sazonov. Firește, din acest punct de vedere, afirmația ni se pare mult exagerată, deoarece, în pofida unei deschideri manifestate de Rusia față de România în preajma și în timpul Războaielor Balcanice, rezultat incontestabil al noii orientări politice promovate de Sazonov, totuși relațiile româno-ruse nu evoluaseră încă în sensul

---

¹ *Der diplomatische Schriftwechsel Iswolski. 1911-1914*, III, Berlin, 1924, p. 243.

pregătirii condițiilor unei apropieri politice, iar detașarea României de Austro-Ungaria nu a fost un rezultat direct al politicii Rusiei. Exagerată pentru acel moment, aprecierea respectivă a lui Izvolski este însă mult mai aproape de adevăr pentru perioada care a urmat Conferinței de pace de la București. Chiar și cei care au analizat cu mult spirit critic, *post factum*, activitatea diplomatică a lui Sazonov au recunoscut, în cele din urmă, meritele lui deosebite în imprimarea unui nou curs relațiilor ruso-române².

Politica promovată de Sazonov s-a dovedit pragmatică și realistă, însă nu lipsită de un anume cinism. În memoriile sale, Sazonov relatează, pe scurt, rațiunile politicii sale de deschidere față de România și modul în care vedea posibilă o apropiere româno-rusă. Interesat în atragerea României de partea Triplei Înțelegeri, fapt care ar fi consolidat pozițiile Rusiei în Sud-Estul Europei, Sazonov nu pierdea din vedere faptul că în calea unei astfel de opțiuni politice a Petersburgului se interpunea puternicul resentiment al românilor față de stăpânirea rusească asupra Basarabiei. Considerând-o o provincie a Imperiului rus, o apropiere politică ruso-română nu putea fi realizată decât prin acceptarea de către guvernul român a acestei realități. Pentru șeful diplomației ruse, o cedare a Basarabiei nu putea să fie concepută decât în urma unei confruntări militare, care, evident, n-ar fi avut șanse de reușită pentru România. Sazonov notează în acest sens: „*Aceste perspective nu puteau să fie, evident, realizate decât cu prețul unei victorii contra Rusiei, fapt care depășea mijloacele României*”³. Totodată, această situație trebuia, în concepția lui Sazonov, să inspire factorilor de decizie de la București „*îndoilei asupra oportunității unei politici ostile față de noi (Rusia – n.n.)*”⁴. În schimb, continua Sazonov, „***apropiindu-se de Rusia și de ceilalți membri ai Triplei Înțelegeri, România putea, din contră, să spere în a-și vedea realizat idealul său național prin înglobarea celor cinci milioane de români care suportau jugul ungar și care doreau sincer să se unească cu frații lor*** (s. n.). *Eu consideram că rolul Ministerului de Externe al Rusiei constă în a disipa prejudecățile opiniei publice și ale guvernului român față de vecina din Est. Noi trebuia să încercăm să determinăm România să înțeleagă cât a fost de greșită orientarea pe care ea a dat-o, sub influență germană, politicii sale externe. Eu căutam, înainte de toate, să apăr interesele Rusiei, aplicând o politică de reconciliere cu o țară vecină asupra căreia nu aveam nicio pretenție, a cărei prietenie noi doream să o câștigăm și care, la rândul ei, putea să se aștepte la un ajutor serios din partea noastră în momentul în care fărâșirea unității sale naționale ar fi fost posibilă în cursul unor evenimente inevitabile* (s.n.)”⁵.

Politica Rusiei față de România se integra unor proiecte mai largi ale diplomației ruse față de zona Sud-Estului european. Așa cum s-a apreciat, după Războaiele Balcanice, Sazonov a demonstrat țarului că era necesară o politică externă mai activă a Rusiei în regiune, schițând în același timp sarcinile noi ce se impuneau în acele împrejurări diplomației ruse: necesitatea menținerii *statu-quo*-ului balcanic, împiedicarea chiar și prin forță a trecerii Strâmtoarelor în mâinile altei puteri, apărarea prin orice mijloace a integrității teritoriale a Serbiei, împiedicând astfel continua expansiune a Puterilor Centrale în Sud-Estul Europei. În vederea realizării acestor sarcini, planul de politică externă al lui Sazonov prevedea refacerea Alianței balcanice împotriva Austro-Ungariei, la care să participe și România. Ministrul de Externe rus considera printre aliații potențiali ai țarismului împotriva Austro-Ungariei și România, datorită creșterii „*curentului iredentist*”. De aceea, Sazonov stabilea, ca una din sarcinile de viitor ale

---

² M. de Taube considera că, din punct de vedere rus, detașarea României de Dubla Monarhie, prin abilitatea lui Sazonov, reprezintă, poate, „*singurul real succes al politicii acestui ministru în Europa*”. M. de Taube, (1928), *La politique russe d'avant guerre et la fin de l'Empire des tsars. 1904-1917*, Paris, p. 303.

³ S. Sazonov, (1927), *Les années fatales. Souvenirs ... (1910-1916)*, Paris, p. 113.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 113-114.

diplomației ruse, o apropiere „pe cât posibil de intimă față de România”⁶. Șeful diplomației ruse avea în vedere faptul că după Războaiele Balcanice a crescut încrederea românilor în propriile lor forțe, întărindu-se, așa cum îl informa noul ministru al Rusiei la București, Poklewsky-Koziell, „năzuințele lor iredentiste”. „Acestea – remarca diplomatul rus – se îndreaptă în mod firesc către Transilvania cu cele 3 milioane de români”⁷.

Eforturile depuse de către diplomația rusă pentru atragerea României de partea Triplei Înțelegeri nu au fost trecute cu vederea, nici la Ballplatz și nici la Wilhelmstrasse. Așa cum s-a arătat în cea mai documentată lucrare despre relațiile României cu Tripla Alianță, consilierul de legație austro-ungar Franz von Haymerle raportase, încă de la 24 septembrie 1913, despre unele măsuri luate de guvernul țarist pentru ameliorarea relațiilor cu România, ceea ce ar fi avut ca rezultat, potrivit părerii diplomatului austriac, apariția în presa bucureșteană a unor articole cu caracter de „*agitație în legătură cu viața românilor din Ungaria*”⁸. Același membru al legației Dublei Monarhii a semnalat, la sfârșitul lunii decembrie 1913, semnificația discursurilor unor personalități oficiale, pronunțate cu ocazia banchetului de adio dat fostului ministru al Rusiei la București Schebeko⁹. Asemenea aprecieri ale reprezentanților Puterilor Centrale la București exprimau o tendință, care se va amplifica în cursul anului 1914, de a minimaliza starea de spirit reală antiaustro-ungară din societatea românească, tot mai multe manifestări în acest sens fiind puse pe seama propagandei Antantei în vederea atragerii României de partea sa.

În perioada care a urmat încheierii Păcii de la București, relațiile româno-franceze au cunoscut o evoluție ascendentă, realizându-se o apropiere tot mai mare în plan politic între cele două țări¹⁰. Această situație a fost determinată de atitudinea favorabilă manifestată de Franța față de România în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic. Chiar dacă politica României nu putea să fie interpretată ca marcând începutul unei reorientări spre Antanta, totuși ea reprezenta o dovadă clară a unei detașări de alianța cu Austro-Ungaria. Acest fapt a încurajat în perioada ulterioară eforturile diplomației franceze, ca de altfel și a celei ruse, pentru atragerea României de partea Triplei Înțelegeri, atât Parisul cât și Petersburgul conștientizând că interesele vitale ale statului român îi impuneau o reorientare a politicii sale externe. Se cuvine să amintim, în acest context, și importanța faptului că Franța s-a opus categoric revizuirii Tratatului de pace de la București, influențând în același timp și guvernul rus să adopte aceeași atitudine. Poziția pe care a adoptat-o guvernul francez a fost apreciată în mod deosebit de cercurile politice din România. Semnificativ ni se pare faptul că în acele împrejurări, dincolo de anumite considerente protocolare, însuși președintele Franței, R. Poincaré, și-a exprimat față de regele Carol I dorința fermă de a strânge mereu legăturile care unesc Franța și România¹¹.

Poziția statornică a Franței de a se menține *statu-quo*-ul balcanic consacrat de Pacea de la București reprezenta, fără îndoială, un factor de bază al îmbunătățirii relațiilor româno-franceze, care impulsiona o apropiere în plan politic între cele două țări. În cursul unei audiențe pe care i-a acordat-o regele Carol I însărcinatului cu afaceri al Franței de la București, pe data de 19 octombrie 1913, suveranul român, după ce a reiterat mulțumirile și recunoștința pentru atitudinea Franței în timpul Conferinței de

---

⁶ Gh. N. Căzan, Ș. Rădulescu-Zoner, (1979), *România și Tripla Alianță (1878-1914)*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, p. 361.

⁷ *Ibidem*, p. 364.

⁸ *Ibidem*, p. 370.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ V. Vesa, (1975), *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916). Pagini de istorie diplomatică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, p. 49.

¹¹ *Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Casa Regală, Carol I, dosar 58/1913, f. 1 (se va cita A.N.I.C.)*.

pace din capitala României, și-a exprimat temerea că „*pacea este precară*”, atâta timp cât Bulgaria va dori ca aceasta să fie revizuită, și, din acest motiv, „*pentru lung timp încă ea nu poate să fie decât o pace armată*”. Exprimând hotărârea României ca aceasta să fie menținută, regele Carol I a făcut „*aluzie*”, în acest sens, și la „*concursul prețios pe care l-ar putea aduce Europei o înțelegere provizorie, posibilă în această privință, între Germania și Franța*”¹².

Este adevărat că ambele mari puteri menționate au susținut ferm ideea ca Tratatul de la București să rămână definitiv, ceea ce a produs multă satisfacție guvernului de la București, ca de altfel și celorlalte guverne ale statelor balcanice învingătoare. Pentru România, solicitarea, chiar și sub forma numai a unei „*aluzii*”, a realizării unei „*înțelegeri*” în această privință între Germania și Franța dobândește, credem, conotații particulare, semnificația acestui „*demers*” depășind practic obiectivul realizării unui acord franco-german pentru garantarea *statu-quo*-ului balcanic, așa cum s-a încheiat, de altfel, un acord în acest sens între statele din Sud-Estul Europei¹³. Emitem ipoteza, deși nu există indicii foarte clare în acest sens, că inițiativa regelui Carol I trebuie pusă în legătură cu modul în care concepea el însuși reorientarea politicii externe a României.

Semnificativ ni se pare, din acest punct de vedere, faptul că, în condițiile detașării de alianța cu Austro-Ungaria, o reorientare a politicii externe românești către Antanta nu putea să fie concepută, în aceste împrejurări, decât prin menținerea unor legături strânse cu Germania. Evident că această alternativă era greu realizabilă, atâta timp cât între Germania și Marile Puteri ale Antantei existau contradicții fundamentale, unele ireconciliabile. Faptul este interesant și, se pare, deși nu există documente foarte concludente în acest sens, că aceasta era intenția regelui Carol I și a guvernului român în ceea ce privește redirecționarea politicii externe a României după Conferința de pace de la București. Un raport al însărcinatului cu afaceri francez de la Sofia, Dard, din 2 noiembrie 1913, către Pichon, pare să ne ofere totuși anumite indicii în acest sens. Diplomatul francez relatează că în cursul unei întrevederi pe care a avut-o cu noul ministru al României la Sofia, G. Deroussy, acesta din urmă i-a mărturisit că „**în România se speră într-o posibilă separare a politicii Vienei de cea a Berlinului** (s. n.). *Modificarea progresivă a raporturilor Germaniei și Austriei este atent urmărită. Dacă, în spiritul guvernului german, a adăugat G. Deroussy, Austro-Ungaria ar fi într-o zi definitiv condamnată și dacă Berlinul «ne va face cu ochiul», noi nu vom ezita atunci, pentru a satisface aspirațiile noastre naționale, să cerem Germaniei sprijinul pe care noi am prefera acum să-l găsim în Rusia* (s.n.)”. Diplomatul francez reținea din discuția cu Deroussy și următoarele precizări în legătură cu prioritățile politicii externe românești: „**Opinia publică din România este complet îndepărtată de Austro-Ungaria și prietenia celor două țări nu mai este decât o umbră. Chiar în spiritul atât de tenace al bătrânului suveran o mare schimbare s-a realizat** (s. n.). *Din respect pentru Franz Iosef, a ținut să conserve aparențele și călătoria pe care a făcut-o la Viena prințul moștenitor nu a avut alt scop decât de a le salva. Dar mariajul rus al prințului Carol s-a decis la Curte, sub presiunea opiniei publice, care dorește o apropiere sinceră și durabilă de Rusia. Această opinie publică de altfel guvernează de acum înainte politica externă a țării și felul de despotism pe care l-a exercitat atât de mult timp în această privință regele Carol a ajuns la sfârșitul său. Problema românilor din Transilvania și Bucovina va fi de acum înainte marea problemă națională și opinia publică manifestă față de aceasta o*

¹² *Documents diplomatiques français (1871-1914)*, 3e série, tome VIII, doc. nr. 352, p. 441-443. Greigueil către Pichon, 19 octombrie 1913 (se va cita *D.D.F.*).

¹³ Pe data de 12 august 1913 a fost încheiat un acord între România, Serbia și Grecia privitor la garantarea mutuală a posesiunilor teritoriale dobândite și recunoscute prin Tratatul de pace de la București. Vezi *D.D.F.*, 3e série, tome VIII, doc. nr. 25, p. 31. Blondel către Pichon, 13 august 1913.

sensibilitate nouă (s.n.)¹⁴.

Realizarea obiectivului unității naționale, prin unirea cu România a teritoriilor locuite de românii din cuprinsul Austro-Ungariei, presupunea, așa cum am arătat, o îmbunătățire a relațiilor cu Antanta, în primul rând cu Rusia, al cărei sprijin era esențial. Totodată, era nevoie de garanții suplimentare pentru menținerea *statu-quo*-ului la Sudul Dunării, deoarece o modificare a acestuia putea periclita îndeplinirea idealului național, prin posibilele complicații pe care le-ar fi determinat o strângere a legăturilor între Austro-Ungaria și Bulgaria. În cazul recurgerii la calea militară, prin forța lucrurilor, România s-ar fi aflat în situația de a lupta pe două fronturi. Iată de ce preocupările regelui Carol I pentru menținerea Tratatului de pace de la București, prin eventualul acord al Franței și Germaniei, era pe deplin explicabil. Bunele relații între România și Germania îl puteau face pe suveranul român să se gândească, în ipoteza unei posibile separări a politicii Berlinului de cea a Vienei, manifestată într-o anumită măsură în timpul Războaielor Balcanice, la un sprijin pe care ar putea să-l obțină statul român din partea celui german. Așadar, cel puțin teoretic, exista posibilitatea apariției unui concurs de împrejurări favorabile pentru îndeplinirea obiectivelor politicii externe a României, atât cu concursul Antantei, cât și al Germaniei. Dacă asemenea „*aluzii*” pentru realizarea unei înțelegeri între Franța și Germania în privința menținerii *statu-quo*-ului sud-dunărean au fost făcute guvernului francez, nu există dovezi că asemenea „*demersuri*” s-ar fi făcut și față de cabinetul de la Berlin. Credem că acestea ar fi fost inoportune într-un moment în care acțiunile pentru contractarea de către România a unui credit pe piața Parisului, dovadă a începutului unei reorientări a politicii externe a României, a provocat mare nemulțumire la Berlin.

De fapt, problemele financiare au marcat în principal relațiile franco-române în a doua jumătate a anului 1913. „Crisa balcanică” a determinat o creștere a cheltuielilor bugetare și a creat dificultăți comerțului exterior al României. Greutățile financiare au determinat guvernul român în vara și toamna anului 1913 să încerce obținerea unui nou împrumut extern. Guvernul român a hotărât să trateze obținerea unui mare împrumut pe piața franceză, o parte a acestuia urmând să fie folosit pentru a se rambursa împrumutul acordat de Germania în februarie 1913. Cauzele acestei hotărâri pot fi puse pe seama îmbunătățirii relațiilor politice româno-franceze și a crizei de pe piața financiară germană¹⁵. Alexandru Marghiloman, ministru de Finanțe, cunoscând bine situația financiară a pieței germane, din care cauză dorea cu orice preț ca împrumutul să fie acordat de Franța, s-a adresat totuși inițial, din motive „*de curtoazie față de vechii bancheri ai României, unde creditul țării se găsea asigurat din 1881 până la finele lunii august 1913*”¹⁶, grupului Disconto Gesellschaft. Concernul german, în situația în care se găsea piața internă din Germania, n-a putut satisface cererea guvernului de la București. În această situație, s-a apelat la băncile franceze. Regele Carol I a fost de acord, dar și-a manifestat reticenta în a se accepta unele condiții pe care le-ar putea impune partea franceză, ca de exemplu efectuarea unor comenzi de armament în Franța. Carol I intuia că Germania nu s-ar fi opus unui împrumut pe piața Parisului, în situația în care acesta i-a fost refuzat de respectiva bancă germană, dar nu ar fi acceptat dacă acesta ar fi fost condiționat de efectuarea unor comenzi militare masive la uzinele franceze. Tratatativele cu diverse bănci franceze au început în toamna anului 1913, iar guvernul de la Paris, din motive politice, a hotărât să sprijine acordarea împrumutului cerut de România. Cu toate acestea, guvernul francez nu a acceptat ca rambursarea împrumutului făcut în Germania

¹⁴ *Ibidem*, doc. nr. 433, p. 542-545. Dard catre Pichon, 2 noiembrie 1913.

¹⁵ M.N. Popa, (1969), *Contribuții privind relațiile româno-franceze. 1900-1914*, “Studii. Revistă de istorie”, 22, nr. 1, p. 102.

¹⁶ G.M. Dobrovici, (1940), *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate 1823-1933*, București, p. 209.

să fie realizată din suma care urma să fie acordată României de către băncile franceze. În același timp, în presa și în cercurile economice și financiare din Franța se reproșa băncilor de a nu se asigura ca împrumuturile să fie acordate țărilor cumpărătoare a produselor industriei franceze, citând spre exemplificare cifre din comerțul exterior al României, orientat spre Puterile Centrale. Tratatul s-a prelungit, fără a se înregistra un rezultat concret. În această situație, grupul german Disconto a revenit asupra deciziei inițiale, oferindu-se să garanteze efectuarea unui împrumut României. Oficialitățile politice franceze doreau ca împrumutul solicitat să fie acordat în întregime de Paris, dar băncile franceze au hotărât să ofere numai o mică participație prin Disconto Gesellschaft. Ca atare, împrumutul nu s-a putut realiza în exclusivitate la Paris, spre regretul guvernului francez care își pusese mari speranțe politice în el¹⁷. Era incontestabil un eșec al diplomației franceze care intenționase pe această cale ca România să fie câștigată de partea Antantei¹⁸. În schimb era un succes pentru Germania. La 12 noiembrie 1913 guvernul român a semnat o convenție cu Germania prin care grupul financiar reprezentat de Disconto Gesellschaft din Berlin i-a acordat un împrumut de 250 milioane lei aur, rambursabil în 40 de ani, cu o dobândă de 4.5%¹⁹. Dependenta financiară de Germania reprezenta un motiv în plus pentru guvernul român de a menține bune relații politice cu guvernul de la Berlin.

În pofida acestui eșec înregistrat în planul relațiilor economico-financiare dintre România și Franța, relațiile politice dintre cele două țări au cunoscut momente de deschidere, chiar dacă ar fi să invocăm numai contactele între demnitarii din cele două țări. Celor prilejuite de tratativele pentru obținerea unui împrumut financiar la Paris li s-au adăugat altele cu caracter diplomatic. În acest sens, este semnificativă vizita pe care a întreprins-o în Franța în septembrie 1913 Take Ionescu, membru al guvernului. Cu acest prilej, ministrul român s-a întâlnit cu președintele Franței, R. Poincaré. În întrevederea pe care au avut-o, Take Ionescu a întărit asigurările pe care le dăduse și în ianuarie 1913 șefului statului francez, conform cărora „*niciodată nu veți întâlni armata română în tabăra vrăjmașă*”²⁰, oricare ar fi guvernul României.

Pe data de 2 noiembrie 1913, M. Paléologue scria în jurnalul său: „*Eu cred că după Al Doilea Război Balcanic guvernul român tinde, din ce în ce mai mult să se emancipeze de Austria pentru a evolua către Rusia*”²¹. El era de părere că „*întregul nostru efort diplomatic trebuie să fie orientat de acum înainte spre a ne apropia România, pentru a-i facilita relațiile sale cu Rusia*”²².

Despre importanța pe care o acorda diplomația franceză reorientării politicii externe a României este grăitor faptul că în decembrie 1913, la Quai d'Orsay, a fost elaborat un amplu document intitulat ***Mémoire sur les Rapports entre l'Autriche-Hongrie et la Roumanie***²³. Printre altele, în respectivul document se arăta că „*dorința de a-i vedea reuniți pe toți românii într-un singur stat național, în jurul Regatului României, constituie ideea fundamentală a mișcării naționale românești și orice român cu o anumită instrucție susține această idee*”²⁴. Firește, pentru realizarea, fie și numai parțială, a unui astfel de program politic era necesară o reorientare a politicii externe a României către Antanta.

---

¹⁷ Al. Marghiloman, (1993), *Note politice. 1897-1924*, vol. I, ediție și introducere de St. Neagoe, Ed. Scripta, București, , vol. I, p. 211-212.

¹⁸ G.M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 209-212.

¹⁹ Gh. N. Căzan, Ș. Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 372-373.

²⁰ C. Xenii, *Take Ionescu, 1858-1922*, ediția a III-a, București, 1933, p. 278. Vezi și Take Ionescu, *Amintiri*, traducere de N. Baboceanu, București, 1923, p. 6-7.

²¹ M. Paléologue, (1946), *Au Quai d'Orsay à la veille de la tourmente. Journal. 1913-1914*, Paris, p. 225.

²² *Ibidem*, p. 231.

²³ Vezi A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, f. 237-247.

²⁴ *Ibidem*, f. 237.

Dacă diplomațiile rusă și franceză s-au implicat efectiv în atragerea României de partea Triplei Înțelegeri, cea engleză a avut un rol pasiv. Faptul se datorează naturii diferite a legăturilor Angliei cu partenerii săi din cadrul Antantei, care nu angajau cu nimic guvernul de la Londra în problemele Sud-Estului european. Interesul guvernului englez era de a se menține pacea în această zonă a Europei și de a se reglementa toate diferențele între statele balcanice în urma conflictelor din anii 1912-1913. Corespondența diplomatică engleză, foarte bogată în această privință, relevă tocmai aceste preocupări ale cabinetului de la Downing Street 10. Cea referitoare la România are în vedere, aproape în exclusivitate, politica României în Sud-Estul Europei²⁵, nefiind elocventă pentru punerea în evidență a unui curs nou al relațiilor României cu Antanta.

Semnificativă este totuși, din punctul de vedere al relațiilor româno-engleze, schimbarea de imagine pe care a cunoscut-o România în percepția diplomației britanice, știut fiind faptul că în timpul Războaielor Balcanice aceasta nu s-a bucurat de aprecieri favorabile în presa și în cercurile politice londoneze. La câteva luni după restabilirea păcii în Balcani, Sir George Barclay, ministrul Marii Britanii la București, rezumând evenimentele anului 1913, constata că nici cel mai optimist observator al vieții politice nu ar fi putut prevedea schimbările produse în favoarea României, care „a ieșit din criza balcanică cu mai mult profit moral și material. Ea a dobândit un teritoriu de aproape 8000 km²; ea și-a afirmat, într-o conjunctură critică, independența față de influența austriacă și a devenit într-o mare măsură arbitru Balcanilor, năruind, pentru un timp, în orice caz, șansa Bulgariei de a obține hegemonia la care ea a aspirat”²⁶

În ansamblu, se poate aprecia că, în a doua jumătate a anului 1913, politica externă a României a înregistrat tendințe noi, în sensul manifestării unor începuturi ale reorientării către Antanta. Desigur, nu putea fi vorba, deocamdată, de o ruptură deschisă cu foștii aliați. Aceasta nu s-a realizat nici măcar în cazul relațiilor României cu Austro-Ungaria, în pofida ostilității crescânde a opiniei publice față de Dubla Monarhie, care făcea necesară o redirecționare a politicii externe românești în scopul înlăturării idealului național. Oricum, tratatul de alianță dintre cele două state rămânea caduc. Relațiile româno-germane nu au fost afectate în niciun fel, dar tensiunea înregistrată în relațiile româno-austro-ungare determina o anumită îngrijorare la Berlin, guvernul german fiind preocupat de ameliorarea acestora. Relațiile româno-italiene au evoluat într-un sens convergent, ambele state manifestând aceeași tendință de desprindere din sistemul Triplei Alianțe, fără însă a se ajunge la o coordonare a acțiunilor diplomatice în acest sens. Relațiile României cu Tripla Înțelegere au evoluat timid în direcția unei apropieri politice, mai pronunțat afirmându-se, din acest punct de vedere, cele cu Rusia și Franța. Realizările au fost totuși minore, în pofida unor eforturi susținute ale diplomației franco-ruse. Politica externă a României în vederea reorientării către Antanta s-a dovedit a fi temătoare, șovăitoare și chiar contradictorie. Ea va dobândi mai multă coerență și vigoare odată cu importanta schimbare de guvern realizată la începutul anului 1914, prin numirea ca prim-ministru a lui I.I.C. Brătianu, cunoscut pentru orientarea sa politică filoantantistă.

Corespondența diplomatică franceză din prima jumătate a anului 1914, deosebit de bogată, stă mărturie amplei dispute angajate pe frontul diplomatic de cele două grupări politico-militare opuse, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, pentru a-și spori influența în capitala României. Ea pune în evidență, totodată, rolul important pe care l-a avut Franța în atragerea României de partea Antantei și, în general, evoluția ascendentă a relațiilor româno-franceze, favorizată și de disponibilitățile manifestate în acest sens de către guvernul condus de I.I.C. Brătianu.

---

²⁵ Vezi îndeosebi rapoartele politice cuprinse în *British Documents on the Origins of the War (1898-1914)*, vol. X, part I, doc. nr. 5, 64, 315, 317 (se va cita *B.D.O.W.*).

²⁶ *A.N.I.C.*, Microfilme Anglia, rola 253, F.O. 371/2089, f. 72.

La începutul anului 1914, Blondel, ministrul Franței la București, îl informa pe ministrul de Externe francez, Doumergue, că în România exista „o sinceră dorință a unei apropieri de Franța”, dar, în același timp, unii oameni politici, chiar membri ai guvernului, și-au exprimat regretul de a fi eșuat încheierea împrumutului solicitat pe piața franceză, „ceea ce a permis Germaniei de a-și impune încă o dată concursul său financiar României”. De aceea, Blondel avertiza Parisul că, dacă Franța și Rusia vor să-și conserve în România influența, de natură a menține guvernul român departe de sfaturile Vienei și ale Berlinului, “*nicio nouă greșeală nu trebuie să fie comisă și toate eforturile noastre trebuie să tindă să contracareze proiectele adversarilor noștri*”. Blondel, în discuțiile cu oamenii politici români, a evidențiat faptul că, în egală măsură, guvernul francez regretă eșuarea negocierilor pentru acordarea împrumutului solicitat și îi asigură că în viitor eventuale cereri similare vor fi primite în Franța în modul cel mai favorabil. Diplomatul francez informa pe larg Parisul despre eforturile mari pe care le depun la București reprezentanții Austro-Ungariei și Germaniei, îndeosebi Ottokar Czernin, ministrul Dublei Monarhii, pentru a determina menținerea României în sistemul Triplei Alianțe. Ca modalitate de contracarare a unei astfel de eventualități, Blondel avea în vedere perspectiva de a influența guvernul român pentru realizarea „*unei alianțe din ce în ce mai strânse cu Serbia, Grecia și mai târziu poate chiar cu Bulgaria*”. Având în vedere deteriorarea relațiilor României cu Austro-Ungaria și sentimentele antiaustriece care caracterizează opinia publică românească, diplomatul francez considera că „*de această stare de spirit noi trebuie să ținem cont și să acționăm pentru a ne păstra avantajele câștigate în cursul ultimilor ani*”²⁷.

Într-un nou raport către Ministerul de Externe al Franței, din 6 ianuarie 1914, Blondel, informând pe larg despre activitatea lui Czernin și despre tratativele româno-maghiare de la Budapesta²⁸, desfășurate cu scopul menținerii vechii orientări politice a României, avea în vedere modalități concrete de deșurare a acestei tentative. El considera că atât diplomația franceză, cât și cea rusă trebuie să valorifice simpatiile de care se bucură în România, utilizând în acest sens „*aceleași arme pe care le întrebuințează adversarii: concurs financiar, penetrație industrială și comercială*”

---

²⁷ D. D. F., 3e série, tome IX, doc. nr. 15, p. 17-20. Blondel către Doumergue, 5 ianuarie 1914; vezi și *Arhivele Naționale Istorice Centrale* (se va cita A.N.I.C.), Microfilme Franța, rola 25, p. 209-211.

²⁸ Venirea la putere a guvernului condus de I. I. C. Brătianu s-a realizat într-un moment în care Puterile Centrale depuneau eforturi disperate pentru menținerea neschimbată a orientării politicii externe a României. Susținuta activitate diplomatică a lui Czernin la București a fost, după cum se știe, coroborată cu reînnoirea tratatelor de la Budapesta dintre guvernul maghiar și Partidul Național Român din Transilvania. Sub presiunea cercurilor guvernante de la Viena, prim-ministrul maghiar Tisza Istvan se hotărâse în toamna anului 1913 să ofere românilor transilvăneni unele concesiuni minore de natură economică, administrativă și confesională. De fapt, așa cum s-a remarcat, contele Tisza, caracterizat printr-o mare subtilitate politică, n-a urmărit altceva decât să întreprindă o acțiune de diversiune, ceea ce reieșea din însăși propunerile sale făcute reprezentanților P.N.R. în cadrul tratatelor. Prin acordarea unor concesiuni de suprafață, prim-ministrul maghiar a urmărit să slăbească de fapt opoziția românilor transilvăneni, încercând să-i determine să renunțe la revendicări majore, cum era cea a recunoașterii individualității etnice și politice a comunității românești din cadrul Austro-Ungariei. Adept al dualismului și al unei strânse alianțe cu Germania, contele Tisza a căutat, prin manevra întreprinsă, să afișeze o atitudine binevoitoare față de diplomația de la Ballplatz și să dea o anumită satisfacție cercurilor guvernante berlineze, foarte interesate în ameliorarea relațiilor dintre România și Austro-Ungaria. Delegații români au respins propunerile cabinetului din Budapesta, neacceptând să renunțe la cunoscutele revendicări naționale fundamentale, fapt care marca caracterul ireconciliabil al conflictului. În aceste condiții, tratativele româno-maghiare au fost întrerupte la mijlocul lunii februarie 1914, fără a se ajunge la niciun rezultat. Gh. N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 387-389. Despre desfășurarea tratatelor româno-maghiare de la Budapesta, vezi pe larg Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania. 1900-1914*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 131-143. De asemenea, Teodor Pavel, *Mișcarea românilor pentru unitate națională și diplomația Puterilor Centrale (1878-1914)*, vol. II (1894-1914), Editura Facla, Timișoara, 1982, p. 116-118.

etc.”²⁹.

Pe data de 10 ianuarie 1914, Blondel revenea cu informații noi despre propaganda Puterilor Centrale în România, dezvăluind în acest sens campania de presă declanșată pentru subminarea pozițiilor Franței și Rusiei la București. Rusia era prezentată ca fiind „un vecin periculos” pentru România, iar Franța, care i-a refuzat un sprijin financiar, era acuzată de „prea mare indiferență” față de statul român. În timp ce Blondel se arăta optimist în atragerea României, ministrul rus nu-și ascundea temerile legate de „dificultățile luptei pe care noi o susținem contra adversarilor puternic susținuți și încurajați de guvernele lor”³⁰.

În aceeași zi, Blondel informa pe Doumergue despre un pretins tratat de alianță încheiat de România și Serbia împotriva Austro-Ungariei. Știrea, publicată pentru prima dată într-un ziar din Petersburg, a fost reprodusă atât în presa românească, cât și în cea din Austro-Ungaria. Fiind probabil o „manevră” a diplomației ruse, ea a surprins atât pe diplomații Puterilor Centrale, cât și pe Blondel. Diplomatul francez se îndoia de veridicitatea informației și afirma: „Regele, ca și guvernul român, nu ar fi gata să-l încheie (tratatul – n. n.), nefiind încă momentul pentru ca România să-și afișeze deschis aspirațiile sale teritoriale față de Transilvania și Bucovina (s. n.)”. Blondel concluziona că „dacă noi vom cimentă apropierea dintre România, Serbia, Grecia și, mai târziu, poate, și cu Bulgaria, va fi posibilă o evoluție completă a politicii românești (s. n.)”. Diplomatului francez, acest lucru îi părea posibil, deoarece, „în pofida perseverenței lor propagandă”, diplomații Puterilor Centrale acreditați la București acționează pe “un teren pe care l-au pierdut (s. n.)”³¹.

Despre șansele puțin probabile ale încheierii unui tratat de alianță între România, Grecia și Serbia a luat cunoștință diplomația franceză cu prilejul vizitei pe care prim-ministrul grec a efectuat-o la Paris în ianuarie 1914. În cadrul întrevederii pe care Venizelos a avut-o cu Doumergue, pe data de 14 ianuarie 1914, premierul elen i-a făcut cunoscut șefului diplomației franceze punctul de vedere al regelui Carol I în această problemă. El arăta astfel că suveranul român, căruia guvernul grec i-a făcut această propunere, i-a declarat: „Acesta este un eveniment care se va produce într-o zi, dar va trebui să mai așteptăm. **Relațiile României cu Austro-Ungaria nu mai sunt cordiale ca altădată, dar țara mea se află în foarte bune relații cu Germania** (s. n.) și nu dorește să arate lipsă de bunăvoință față de această putere printr-un act de această natură. Nu este totuși lipsit de perspectivă momentul în care o alianță a celor trei țări balcanice să poată deveni un fapt împlinit”³².

Camille Blondel, în vederea realizării unei reorientări cât mai clare a politicii externe a României către Antanta, și-a intensificat contactele diplomatice cu oamenii politici români, atât cu cei aflați la guvernare, cât și cu cei din opoziție. În cursul unei întrevederi pe care a avut-o cu N. Filipescu, „partizan convins al unei apropieri a României de Tripla Înțelegere”, liderul politic conservator declara, referitor la tratativele româno-maghiare, că „angajarea lor, la ordinul venit de la Viena și la inspirația arhiducelui

---

²⁹ D. D. F., doc. nr. 22, p. 26-28. Blondel către Doumergue, 6 ianuarie 1914; vezi și A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, cadrele 593-594.

³⁰ *Ibidem*, doc. nr. 53, p. 64-66. Blondel către Doumergue, 10 ianuarie 1914; vezi și A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, cadrele 595-596.

³¹ *Ibidem*, doc. nr. 54, p. 66-68. Blondel către Doumergue, 10 ianuarie 1914.

³² *Ibidem*, doc. nr. 109, p. 125-126. Circulară a Ministerului de Externe al Franței, 19 ianuarie 1914. Despre vizita lui Venizelos la Paris și discuțiile pe care le-a avut, cu acest prilej, cu ministrul român Al. Em. Lahovary, vezi Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (se va cita A.M.A.E.), Fond 71-1914, E₂, Partea a II-a, Madrid-Paris, 1914-1924, vol. 12, Rapoarte politice de la Paris, 1914, f. 233-234. Textul circularei guvernului francez poate fi văzut și în A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, f. 234-235.

moștenitor, nu căuta decât un succes electoral și că niciodată libertățile promise românilor din Transilvania nu vor fi loial garantate”. De aceea, „lăsa să se înțeleagă că el preferă să vadă tratativele întrerupte”. Blondel constata, în același timp, că N. Filipescu „continua fără încetare campania pe care a întreprins-o pentru a pune în gardă opinia publică din România asupra avansurilor interesate ale Austro-Ungariei, al căror instrument se face, de la venirea sa la București, contele Czernin”³³.

Despre întrevederile pe care le-a avut, în mai multe rânduri, cu Em. Porumbaru, ministru de Externe în cabinetul liberal condus de I. I. C. Brătianu, Blondel îl informa pe Doumergue că acesta i-a dat „asigurarea că **toate eforturile sale tind să dezvolte relațiile amicale care unesc Franța și România** (s.n.)”. La rândul său, diplomatul francez își oferea concursul pentru “a facilita o apropiere pe teren economic și industrial” între cele două țări³⁴.

Pe data de 3 februarie 1913, referindu-se la luările de atitudine din presa românească față de dezbaterile din parlamentul ungar referitoare la negocierile inițiate de Tisza cu reprezentanții românilor transilvăneni, Blondel scria la Paris: „*Partizanii unei politici românești gata de a se apropia din ce în ce mai mult de Serbia și Grecia și, eventual, de o nouă alianță balcanică se bucură deschis de turnura luată de negocierile contelui Tisza și nu-și ascund speranța de a le vedea să eșueze*”³⁵.

Ca o dovadă a evoluției relațiilor româno-franceze în sensul unei apropieri politice este și raportul din 7 februarie 1914 al ministrului României la Paris, Al. Em. Lahovary. Diplomatul român a desfășurat o susținută activitate pentru a convinge băncile franceze în legătură cu importanța acordării unor credite României. De data aceasta, ofertele au fost generoase și nu s-a căutat să se recurgă la diverse condiționări inacceptabile pentru statul român. Însuși ministrul de Externe Doumergue l-a asigurat că în această privință “*nu este de prevăzut nicio dificultate*”³⁶. Cu numai câteva zile înainte, ministrul de Externe francez îl felicita pe Al. Em. Lahovary pentru politica externă a României dusă în perioada scursă de la Războaiele Balcanice. El arăta că succesele statului român pe plan extern „*sunt în măsură să vă încurajeze în a menține direcțiile pe care ați știut să le dați în mod atât de fericit politiciii voastre* (s.n.)”³⁷.

Asemenea atitudine binevoitoare manifesta șeful diplomației franceze nu numai față de reprezentanții oficiali ai statului român, ci și față de alte persoane care, prin poziția lor, puteau impulsiona o strângere a relațiilor dintre România și Franța și, în consecință, o alăturare a României Triplei Înțelegeri. Semnificativă este, în acest sens, declarația pe care a făcut-o Gaston Doumergue trimisului special al ziarului „Universul”, primit cu multă amabilitate la Quai d’Orsay la sfârșitul lunii ianuarie 1914: „**Știu că românii ne iubesc și nu cerem mai mult decât de a ne apropia unii de alții. Nu văd de ce nu va fi posibil de a strânge relațiile, dându-le chiar un caracter politic** (s. n.)”³⁸.

Diplomația franceză, având în vedere interesele generale ale Triplei Înțelegeri în Sud-Estul Europei, nu viza numai o apropiere politică româno-franceză, ci și intrarea României într-o preconizată „*confederație balcanică*”, alături de Serbia și Grecia. Această proiectată alianță politică urma să asigure o influență sporită Antantei în regiune, așa cum făcuse vechea Antantă balcanică. Refacerea acesteia într-o nouă formulă era însă privită cu mari reticente de către guvernul român. Prim-ministrul I. I. C. Brătianu a ținut de aceea să precizeze ministrului francez Blondel că relațiile

³³ D.D.F., 3e série, tome IX, doc. nr. 181, p. 220-222. Blondel către Doumergue, 28 ianuarie 1914.

³⁴ Ibidem, doc. nr. 211, p. 265-266. Blondel către Doumergue, 3 februarie 1914.

³⁵ Ibidem, doc. nr. 212, p. 267-268. Blondel către Doumergue, 3 februarie 1914.

³⁶ A.M.A.E., Fond 71-1914, E2, Partea a II-a, Madrid-Paris, 1914-1924, vol. 12. Rapoarte politice de la Paris, 1914, f. 243-249.

³⁷ Ibidem, f. 240-242.

³⁸ A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, f. 212-213.

României cu Grecia și Serbia nu vor evolua în această direcție. El arăta că „*cele trei țări sunt de acord pentru a apăra stipulațiile Tratatului de la București, dar nicio convenție nu a fost încheiată între noi. Așa cum am declarat de mai multe ori, România înțelege să rămână liberă în mișcările sale și gata de a interveni pentru menținerea păcii, dacă aceasta va fi din nou în pericol*”³⁹.

Așadar, o apropiere a României de Antanta era concepută de oamenii politici români, inclusiv de către prim-ministrul I. I. C. Brătianu, prin prisma intereselor naționale, fără a se lăsa angrenat statul român în ansamblul proiectelor diplomației franco-ruse în Sud-Estul Europei. „*Politica balcanică*” a României se reducea la menținerea *statu-quo*-ului la Sud de Dunăre și nu viza angajarea într-un sistem de alianțe cu statele din regiune, sub egida Antantei. În vederea îndeplinirii idealului național, România avea nevoie de întreaga sa libertate de acțiune, iar apropierea de Antanta nu putea să fie concepută decât din perspectiva unui posibil sprijin pe care aceasta putea să-l ofere în acest sens. De aceea, în strategia guvernului, reorientarea politicii externe a României urma să se realizeze numai în funcție de posibilitățile reale de soluționare a „*problemei naționale*”.

Așa cum pe bună dreptate s-a apreciat, în ceea ce privește mișcarea de emancipare a românilor din Austro-Ungaria, I.I.C. Brătianu avea interes să o atenueze printr-un compromis, natural acceptabil, pentru a nu se ajunge la o încordare prea mare a relațiilor dintre România și monarhia habsburgică până în momentul luării unei decizii corespunzătoare din partea guvernului de la București. Ca și în perioada anterioară, el a urmărit continuu ca fruntașii P.N.R. să nu bruscheze lucrurile atâta timp cât o reorientare deplină a politicii externe a României nu era posibilă. Prim-ministrul român căuta o apropiere de Antanta ca să-și asigure o poziție favorabilă pentru momentul în care balanța de forțe pe arena internațională va înclina în mod categoric în favoarea acesteia, iar pe plan intern nu ar mai fi avut opoziția regelui Carol I, deja foarte în vârstă⁴⁰.

Înteruperea tratativelor româno-maghiare la mijlocul lunii februarie 1914, creșterea curentului de opinie ostil Austro-Ungariei au grăbit însă manifestarea tot mai evidentă de desprindere din sistemul Triplei Alianțe și de reorientare a României către Antanta. Blondel informa pe ministrul de Externe al Franței în acest sens, pe data de 20 februarie 1914, că, potrivit unor confesiuni ale mai multor personalități politice de la București, eșuarea respectivelor tratative va accentua reorientarea politicii externe a României. Potrivit relatărilor lui Blondel, unii chiar au afirmat că „*o reconciliere, care ar fi apropiat definitiv sau cel puțin parțial elementul român transilvan de cel maghiar, risca să compromită proiectul realizării mai îndepărtate, dar ardent dorite, a României Mari*”⁴¹.

Reorientarea politicii externe a României se exprima, totuși, mai mult sub forma unor declarații de intenții ale unor oameni politici români, pe fondul manifestării în cadrul opiniei publice a unei stări de nemulțumire față de situația românilor din Transilvania, supuși politicii de deznaționalizare a guvernului ungar.

În ceea ce privește relațiile româno-franceze, apropierea celor două state în plan politic a fost favorizată de materializarea unor inițiative în plan economic și cultural. Astfel, în cursul lunii februarie 1914 s-a înființat la București, la propunerea lui Blondel, „*Agenția pentru comerțul francez*”. Cu acest prilej, Camille Blondel scria în raportul său către Ministerul de Externe al Franței: „*Nu insist asupra interesului politic care ne recomandă de a strânge prin toate mijloacele posibile legăturile cu o țară destinată să*

³⁹ *D.D.F.*, 3e série, tome IX, doc. nr. 283, p. 367-368. Blondel către Doumergue, 12 februarie 1914.

⁴⁰ Gh.N. Căzan, Ș. Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 402-403; vezi și A. Iordache, (1994), *Ion I.C. Brătianu*, Ed. Albatros, București, p. 202-212.

⁴¹ *D.D.F.*, 3e série, tome IX, doc. nr. 336, p. 427-429. Blondel către Doumergue, 20 februarie 1914.

joace un rol pașnic, dar din ce în ce mai proeminent în Peninsula Balcanică și în Orient; relațiile noastre comerciale, financiare și industriale cu ea le socotesc printre mijloacele cele mai eficiente”⁴². De altfel, la începutul lunii martie 1914, mai multe grupuri de financieri din Paris au fost trimise la București pentru a sonda dispozițiile guvernului român în vederea acceptării unui eventual împrumut sau a efectuării unor operațiuni financiare destinate să favorizeze realizarea programului de lucrări publice al României. S-au dus, în acest sens, tratative cu ministrul de Finanțe E. Costinescu și cu ministrul de Externe Em. Porumbaru, stabilindu-se perspectivele unor relații financiare între cele două țări⁴³.

Pe plan cultural, semnificative pentru cadrul nou în care se manifestau relațiile franco-române sunt organizarea unor conferințe în România, ținute de personalități politice și culturale franceze, și înființarea la Paris a „Comitetului franco-român”. Președinte al acestuia era Lacour-Gayet, membru al Academiei de Științe Morale și Politice din Franța. El arăta că respectivul comitet urmărește să suscite în rândul intelectualității franceze interesul pentru a grăbi apropierea dintre Franța și România, a susține cauza balcanică, așa cum se degajă din Tratatul de la București, a face cunoscute opiniei publice franceze revendicările românești din dublul punct de vedere al principiului naționalităților și al frontierelor noi cerute de România⁴⁴.

Conferințele ținute în România de personalități marcante în viața politică și culturală franceză, precum Lacour-Gayet, André Tardieu, Stephan Lauzanne, generalul Pellicier ș.a., s-au bucurat de un succes real în cadrul opiniei publice din România. Însuși ministrul de Externe al Franței, Doumergue, a ținut să mulțumească ministrului român la Paris, Al. Lahovary, pentru primirea călduroasă pe care românii le-au făcut-o acestora⁴⁵.

Preocupată de strângerea relațiilor româno-franceze pe multiple planuri, cu scopul de a influența reorientarea politicii externe a României către Antanta, diplomația franceză a depus eforturi mari, totodată, pentru îmbunătățirea relațiilor româno-ruse. Situația părea să fie deosebit de favorabilă în acest sens în primăvara anului 1914, când, atât din partea Rusiei, cât și din partea României, se manifestau semne ale unei apropieri politice. Blondel relata astfel, într-un raport către ministrul de Externe francez, din 17 martie 1914, despre implicațiile politice ale proiectului căsătoriei dintre prințul Carol și principesa rusă Olga, una din fiicele țarului Nicolae al II-lea. În vederea pregătirii acestui mariaj, prințul moștenitor Ferdinand, împreună cu soția sa Maria, urmau să plece la Petersburg pe data de 19 martie 1914, însoțiți de prințul Carol. În prealabil, aceștia urmau să întreprindă o călătorie la Berlin. Blondel a obținut în acest sens informații de la colegul său rus, potrivit cărora „*la Petersburg se privește cu satisfacție proiectul mariajului*”, dar că anumite persoane din anturajul țarului au unele temeri legate de posibilele reacții ale fiicei acestuia, care are un caracter „*destul de independent*”. Deși opinia publică românească a primit favorabil proiectul acestei căsătorii, Blondel arăta că „*partizanii vechii orientări politice a României văd cu ochi răi perspectiva unei alianțe care ar apropia Rusia de România, îndepărtând tot mai mult Austria și Germania. Ei nu neglijează nimic, de acord cu oamenii care conduc politica austriacă, pentru a împiedica realizarea mariajului proiectat*.” Diplomatul francez releva campania de presă declanșată în legătură cu această problemă de către Austro-Ungaria, cu scopul de a arăta opiniei publice românești „*pericolele pe care le prezintă o alianță cu Rusia*”.

---

⁴² Apud V. Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916). Pagini de istorie diplomatică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 56.

⁴³ *D.D.F.*, 3e série, tome IX, doc. nr. 396, p. 508-509. Blondel către Doumergue, 4 martie 1914.

⁴⁴ V. Vesa, *op. cit.*, p. 56.

⁴⁵ *A.M.A.E.*, Fond 71-1914, E2, Partea a II-a, Madrid-Paris, 1914-1924, vol. 12. (1914), *Rapoarte politice de la Paris*, f. 254-256.

Propaganda austriacă viza crearea unei neîncrederi în Rusia, „egoistă și ingrată” și, în schimb, îndemna la o „strânsă colaborare cu Austria, singura capabilă, grație civilizației avansate, pusă în contrast cu starea de inferioritate intelectuală a poporului rus, să favorizeze dezvoltarea poporului român”. În egală măsură, propaganda austriacă viza crearea unui curent antifrancez, arătând că Franța, „profitând de simpatiile pe care le are în România, caută să cimenteze o alianță ruso-română în marele profit al Rusiei singure”⁴⁶. Informațiile lui Blondel concordă cu cele ale ministrului României de la Viena, Edgar Mavrocordat, care prezenta, la rândul său, pe data de 18 martie 1914, marea îngrijorare pe care a creat-o la Ballplatz proiectul respectivei căsătorii, fapt care ar fi dus la realizarea unei alianțe româno-ruse. „Adaug – scria în acest sens diplomatul român – că nu numai presa, dar și cercurile politice de aici se arată foarte îngrijorate de consecințele politice ale unei asemenea alianțe de familie, care ar atrage România în sfera de influență a marelui stat slav.”⁴⁷

Pentru aprecierea politicii externe a Franței față de România, în acele împrejurări, sunt semnificative precizările pe care le făcea Blondel, pe data de 18 martie 1914, într-un raport către Doumergue. Diplomatul francez arăta că, în primul rând, a avut în vedere în activitatea sa din ultimii șase ani dezvoltarea relațiilor româno-franceze, astfel încât să se ajungă la “o apropiere din ce în ce mai strânsă între cele două țări”. Totodată, a fost preocupat de “a-i determina pe români să ia cunoștință de independența lor politică, pentru a nu se inspira decât din propriile interese”, astfel încât “să nu mai fie instrumentele docile ale Triplei Alianțe”. Pe de altă parte, adăuga Blondel, a fost interesat de realizarea unei îmbunătățiri a relațiilor româno-ruse, în virtutea alianței existente între Franța și Rusia. El preciza, însă, că, în această privință, a gândit că trebuie să procedeze cu mult tact, având în vedere păstrarea unor resentimente față de Rusia în cadrul societății românești. „Eu m-am ferit – arăta diplomatul francez – să-i împing (pe români –n. n.) deschis în brațele Rusiei, de a le propune o nouă tutelă, chiar a doua zi după ce s-au eliberat de cea veche. [...] Este în interesul aliatului nostru de a profita cu abilitate de circumstanțe pentru a se concilia cu România, chemată să joace un rol preponderent în Balcani, astfel încât să fie menajate susceptibilitățile legitime ale unei națiuni care are încredere în viitorul său și care va urmări, de acum înainte, în politica externă, linia de conduită care îi va părea cea mai conformă cu aspirațiile sale naționale”. Deoarece pentru modul de acțiune în vederea influențării unei apropieri româno-ruse nu avea instrucțiuni foarte precise, Blondel preciza că își va limita demersurile în primul rând pentru realizarea unor „relații franco-române cât mai intime”⁴⁸.

Precizările făcute de Blondel în raportul său erau probabil în legătură cu amplele articole din presa Puterilor Centrale redactate în acele zile, referitoare la rolul diplomației franceze în România, și, în mod firesc, ministrul Franței acreditat la București nu dorea o interpretare greșită a activității sale la Quai d’Orsay. Astfel, cu titlul **Rolul diplomației franceze în Balcani. Influența Franței în România**, „Kölnische Zeitung” publica o corespondență a reprezentantului său la București în care se afirma, printre altele: „Rusia este preocupată să exploateze răcirea relațiilor între România și Austro-Ungaria în urma ultimei crize. Resentimentele românilor după raptul Basarabiei nu au dispărut încă și de aceea diplomația rusă utilizează diplomația franceză pentru a-și deschide calea către Curtea României. Blondel se străduiește să realizeze în România scopurile propuse de Rusia”. Același corespondent prezintă

⁴⁶ A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, p. 236-237. Blondel către Doumergue, 17 martie 1914.

⁴⁷ A.M.A.E., Fond 71-1914, E2, Partea a II-a, Viena 1914-1924, vol. 24, (1914), *Rapoarte politice de la Viena*, f. 13.

⁴⁸ D.D.F., 3e serie, tome X, doc. nr. 6, p. 10-11. Blondel către Doumergue, 18 martie 1914. Vezi și A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, c. 601.

conferințele ținute de André Tardieu și Lacour-Gayet în România, precum și banchetele oferite în onoarea înalților oaspeți francezi. Prim-ministrul I. I. C. Brătianu și ministrul de Interne V. G. Morțun sunt înfățișați ca fiind „*francofili declarați*”. Drept concluzie la cele prezentate, corespondentul de presă menționat lansează un avertisment: „[...] *ar fi bine ca Germania să urmărească cu atenție aceste manevre, pentru a câștiga favoarea României*”⁴⁹.

Presa vieneză anunța în acele zile vizita iminentă în România a fostului prim-ministru Louis Barthou. „*Neue Freie Presse*” scria: „*După vizitele domnilor Tardieu și Lacour-Gayet, călătoria unui om de stat de importanța domnului Barthou este o probă a aspirațiilor diplomației franceze de a cultiva prietenia României pentru Franța și de a pregăti astfel terenul pentru o înțelegere româno-rusă. În orice caz, această insistență de a atrage prietenia României este o dovadă de simpatie care pune cu certitudine în lumină relațiile viitoare ale României cu Marile Puteri*”⁵⁰.

---

⁴⁹ A.N.I.C., Microfilme Franța, rola 25, f. 260-261.

⁵⁰ *Ibidem*, c. 602.